

סר בקנוח, לר"ם. רבינו יצחק כתב שמסעודה לסעודה מותר ואין צריך שש שעות שאין חלוק בדבר, ופסק הר"ם עקר, וכן דעת הר"ף. רבינו יעקב והר"ז כתבו אכל בשר מותר לאכול גבנה מיד והוא שיבדוק יפה שלא יהיה בשר בין השנים, ופסק הר"ם עקר. יש מי שכתב צריך ליטול הבשר בין השנים אפי' אחר שש שעות, ויש מי שאמר לא אמרו בשר שבין השנים נקרא בשר אלא תוך שש שעות אבל אחר שש שעות נתעכל ונפסד ואינו אוכל, וזה עקר, ומכל מקום טוב להחמיר. יש מי שכתב אכל בשר בהמה אסור לאכול גבנה לאלתר אבל בשר עוף מותר לאכול גבנה לאלתר, ופסק הר"ם עקר. כתב הראב"ד אכל תבשיל של בשר מותר לאכול אחריו גבנה, והר"ז כתב שדין התבשיל כבשר, ופסק הראב"ד עקר. [הבתים – שערי בשר בחלב שער רביעי].

ה"ג ורבי' תם מתירים לאכול גבינה אחר בשר בקינוח הפה והדחה, ורבינו יצחק ב"ר אברהם אוסר אם לא בסעודה אחרת שרגילין בני אדם לאכול מהבוקר עד חצי היום והוא שליש היום. מיהו לאחר תבשיל של בשר או ביצים מטוגנים בשומן מותר לאכול מיד בהדחה, ובשר אחר גבינה מותר באותה סעודה בקינוח הפה ובהדחת ידים היטב. ובשולחנות שלנו שהם גדולים אין לחוש לשום דבר גבוה ביניהם להיכר. [ספר נידר הלב' חלב – דיני גבינה ובשר].

אוצר החכמה

עוד נשאו ונתנו אתנו כמה שהם נוהגים לאכול גבינה אחר עוף, ואנו מחמירים עד שישא שש שעות או חמש כשיעור שבין סעודה לסעודה כדין האמור בבשר בהמה. ובתחלה היינו נושאים ונותנים בה מתורת מנהג ומדין חומרי מקום, ודבר זה יתברר בו דעתנו כמו שאנו עתידים לברר, אלא שאחר כן נתחבטו בענין ההוראה ובעיקרה. נמתי להם שכל שהראיות שוות או שקול הדעת מכריע בדברי שניהם ראוי להחמיר אע"פ שבשר עוף בחלב מדברי סופרים, דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון (יבמות י"א), כיון שהתורה אסרה בשר בהמה בחלב וחכמים הוסיפו באיסורה בשר עוף בחלב, ודאי כל שאסרו בו כבשר בהמה אסרו בו, כבהמה [כך] בשר עוף, וכ"ש שהסוגיא מכרעת יותר לאיסור. והריני כותב מה ששיטתנו נמשכת אחריו בביאור סוגיא זו, ואח"כ אפרש את שטתם עד שיתבאר לך מתוך דברינו איזה יכשר הזה או זה. והוא שאמרו תאנא אגרא [חמיה דרב אבא] עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, כלומ' דרך פרסום ושאין צריך לזהר לקנח את הפה בין זה לזה או ליטול את ידיו אלא אוכל בלא קנוח הפה ובלא נט"י, ומ"מ דוקא גבינה ואחריה עוף, הא אם אכל עוף תחלה, אינו מחליט ההיתר לאכול בשר, ואע"פ שהקדים בלשון עוף לגבינה לאו דוקא שאכל עוף, אלא מתוך שהוא בא עכשיו לאכול את העוף אחר שאכל את הגבינה הוא מזכירו תחלה, ומ"מ הגבינה אכל תחלה, וראיה ברורה לזה שאסור גבינה אחר בשר מדין בשר השנים הוא שקרוי בשר כדכתי' הבשר עורנו בין שניהם (במדבר י"א ל"ג), וכל שלא שהה כשיעור שהזכרנו לא נתעכל במקומו ושם בשר עליו ונמצא

להעבירה אלא לאפסודה כל דהו, דתו לא חשיבא. וראיה ברורה לדברינו, מה ששאלו בשר שבין השנים מהו, ואם כדבריהם דאפילו בתר שהייה בעי קנוח להעביר טיחת פיו, מה זו שאלה לבשר של בין השנים, דהא אפילו טיחת פיו חשיבא, אלא ודאי כדאמרן. והם דברים ברורים ומחזורין, ואין לפקפק עליהם כלל. וכן דעת הגאון בעל הלכות גדולות ורבנו יעקב והרב אדני זקני ר' זרחיה הלוי ז"ל. ואעפ"כ במקום שנהגו בו איסור אסור מתורת אם. [בדק הבית לרא"ה על תוה"ב בית שלישי שער רביעי].

עוד שם בענין בשר ואחר כך גבינה, כתב שמותר לאלתר בקינוח הפה ובלא נטילת ידים, וסמך על זה במשענת קנה רצון מדמדומי ראיותיו, וגבה לבו לומר שהם דברים מחזורין בלי פקפוק. והנה רבנו חננאל והרב אלפסי והרמב"ם ז"ל אסרו לגמרי עד שיששה שש שעות, דהיינו שעור שבין סעודה לסעודה, כמו שכתב המחבר, והמחבר הביא כמה ראיות להעמיד דבריהם, אעפ"י שהגאון והרב בעל ההלכות התיירו בקנוח פה ובנטילת ידים. ותופס זה הביא א' מראיות המחבר והניח השאר, ואף זו שהביא דחה על נקלה. (ואינו) [ואינו] צריך להביא כאן דברי הראשונים ז"ל, שכבר נכתבו בחיבור בארוכה דברי המתירין וראיותיהם ודברי האוסרין וראיותיהם, אלא כדי לשבור דבריו שעשה אותם ברורים כנגד גדולי ישראל, אכתוב עוד כאן דברי המחבר כלשונן, כתב אחר דברי המתירין אין דרכן מחזור בעיני, דא"כ לדבריהם רב חסדא דקאמר אסור לאכול גבינה, בלא קינוח פה קאמר, דשיהוי כיון דלא צריך לפי דבריהם לא נזכר כלל, וא"כ כי בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן כמה ישהה, ואהדר ליה רבי יוחנן ולא כלום, מאי קא מקשי ליה מדרב חסדא, דהא אסור דאמר רב חסדא בלא קינוח פה קאמר, ושיהוי לא שמענו ממנו כלל, ואי משום קינוח הפה, הכי הוה ליה למימר בלא קנוח פה ובלא שהוי מי שרי, והאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה. ועוד דרב אסי לא הזכיר קינוח פה כלל אלא שיהוי זמן, ור' יוחנן שפיר קאמר ליה דאפילו אכל בשר אין צריך לשהות כלל אלא כל שמקנח פיו נוטל ואוכל, ומדבר חסדא לשיהוי מאי קושיא. ועוד דאם איתא דרב חסדא אסור בלא קינוח קאמר, היכי מסתם לישניה ואמר אסור לאכול גבינה, דאסור לגמרי משמע, ואינו, דהא מותר לקנח מיד ולאכול. ועוד דלדבריהם לא נזכר קינוח אלא בבשר ואח"כ גבינה, ואם כן לא היה לו לבעל הגמרא להביא ברייתא דקינוח הפה אחר מעשה דרב יצחק בריה דרב משרשיא דאכל גבינה ואח"כ בשר, אלא אחר דברי רב חסדא דאמר אכל בשר אסור לאכול גבינה. הילכך שיטת ר"ח והרב אלפסי ז"ל נ"ל עיקר. וכן נהגנו אנו ואבותינו. ע"כ דברי המחבר. ונראין לי דברים אלו דברים נכונים נושקים שפתים. [משמרת הבית לרשב"א על תוה"ב בית שלישי שער רביעי].

מי שאכל בשר בתחלה בין בשר בהמה בין בשר עוף לא יאכל אחריו גבנה וחלב עד שישא ביניהם כדי שעור סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות מפני הבשר שבין השנים שאינו

זו היא שיטתנו ונמצא בלל הדברים, שכל מאכל בשר בין של בהמה בין של עוף אינו אוכל גבינה אח"כ עד שיעברו שש שעות או חמש שהוא שיעור שבין סעודה לסעודה, שאף אם היה בשר בין השנים כבר נתעכל במקומו, ואין קנוח ונטילה נזכרים בזה כלל, שאם בתוך השיעור אינו מועיל, ואם לאחר השיעור אינו צריך. אכל גבינה אוכל בשר בקינוח, ואם הוא בלילה מוסיף ונוטל את ידיו, אבל אם בא לאכול אחריו בשר עוף אוכל אף בלא קינוח ובלא נטילה ואפי' בלילה. ויראה לי להקל עוד שאף באכל עוף תחלה אע"פ שצריך שהיה, אינו צריך שש שעות, אלא כל שסעודה לסעודה אפילו בקירוב זמן הואיל וסילק, ועקר שהוא מתעכל בנקל ונפקע שם בשר מעליו. וכבר ביררנו דברים אלו כולם בחבורנו, ומתוך מה שכתבנו אתה למד לשיטתם שהם מפרשים עוף וגבינה כפשטו ר"ל עוף ואחר כך גבינה, וכבר בארנו שא"א לומר כן ממה שהקשו ממנה לרב יצחק באכל גבינה והדר אכל בשר בהמה כי לא משי ידיה כמ"ש.

ואף רבנו תם ו"ל הוסיף להקל בדבר זה לאכול גבינה אף אחר בשר בהמה בלא שהייה בקנוח ביום, ועוד נטילה בלילה ואחר עוף בלא קנוח ונטילה אף בלילה ואחר גבינה לאכול אף בשר בהמה בלא שום קנוח. אלא שאם הוא בלילה נוטל, ומפרשים זה של אגרא בעוף תחלה, ורב יצחק אכל גבינה ואח"כ בשר בהמה בלא קנוח וכן בלא נטילה, אלא שאילו היה בלילה היה מצריך נטילה, ורב חסדא שאמר אכל בשר אסור לאכול גבינה, פירושו אלא א"כ בקינוח ביום ובתוספת נטילה בלילה. ומה שאמר אכל גבינה מותר לאכול בשר פירושו אף בלא קנוח ונטילה, אלא שבלילה צריך נטילה וכבר ביררנו סתירת דבריהם בחבורנו, ממה שרמזו שא"כ מה מקום להקשות לרב יצחק מדברי אגרא, והלא רב יצחק גבינה אכל תחלה, וכן מה שאמר רב יוחנן בשאלתו כמה ישהה בין בשר לגבינה ולא כלום מה הקשו לו מדברי רב חסדא שאמר אכל בשר אסור לאכול גבינה, והלא לדבריהם אף רב חסדא לא הצריך שהייה כלל אלא קינוח ביום ועוד נטילה בלילה. ועוד היאך אמרה רב חסדא בלשון אסור סתמא, ועוד ראה שהרי אסור גבינה אחר בשר משום בשר השנים הוא, ומה הועיל קנוח לבשר התחוב בין השנים, אלא ודאי לא נאמר דין קנוח אלא בגבינה תחלה, והראה שהרי שמועות בית שמאי ובית הלל בקנוח נשנית בגמרא (שם) אחר מעשה של רב יצחק שאכל גבינה בתחלה, ואם כדברי הרב היה לו לשנותה אחר דבריו של רב חסדא, אלא שהדברים ברורים כשטתינו ואף הם הודו שחכמים האחרונים שבגלילותיהם מחמירים בה ונוהגים כמנהגינו והנאני הדבר. [מגן אבות להמאירי – הענין התשיעי].

אבל בשר אסור לאכול גבינ' עד סעוד' אחר' כר' חסדא וכן נהג מר עוקבא מפני שהבשר ושומן נדבק בפה זמן ארוך, וכ' ר"ב מפני שהבשר שבין השניים קרוי בשר שנא' הבשר עורנו בין שניהם והוא ג' שעות כרש"י ומטעם זה טוב לנקר (שינוי) [שינוי] בסעודה אחרת אם יאכל גבינה. ואם לא אכלו

אוכל את שניהם ביחד, וא"כ כל שאכל עוף תחלה היאך מתירין גבינה אחריו. ואפי' בקנוח הפה ונטילת ידים, והרי בשר התחוב בין השנים אין קנוח מעבירו ונמצאו נאכלים ביחד, אלא כשאכל גבינה תחלה, שפרורי הגבינה הנשארים בפה דקים ואינם אלא כעין שמנונית ועוברין בקנוח, והיקל בעוף שאין צריך קנוח הואיל ואין שם גבינה בעין אלא פרורין דקים כעין שמנונית כדרך שכתבנו. וכן ראה שבאכילת גבינה תחלה נאמרה, שהרי סמכו לשמועה זו (שם) רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי אייתי לי' גבינה [אכל] ואייתי ליה בשרא ואכל לא משא ידיה, כלומ' אלא שקנח את הפה לבד, ואקשו ליה והא תני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, עוף וגבינה אין בשר וגבינה לא, ושני ליה ההיא בלילה הא כיממא, מחזא קא חזינא, ולמדת להדיא דעוף וגבינה דקתני אגרא פירושו גבינה ואח"כ עוף, כמעשה של רב יצחק בגבינה ובשר, וא"כ כל שאכל גבינה תחלה אוכל עוף בלא קנוח ובלא נטילה אפי' בלילה, ובשר בהמה בלילה צריך קנוח ונטילה, וביום צריך קנוח אבל לא נטילה. ואף רב חסדא אמר בסוגיא זו (ק"ה). אכל בשר אסור לאכול גבינה, והרי סתם אמרה לא שנא עוף ולא שנא בהמה ופירושו אף בקינוח. ומה ששאלו רב אחא בשר של בין השנים מהו, שהיה רב אחא סבור שהקנוח מעביר את השמנונית, וא"כ מה לנו אם שעבר את השמנונית ואם לבשר שבין השנים, וכי בשר שבין השנים נקרא בשר, ומתוך שהיה בוש מלהקשות לו אמרה בדרך שאלה, ואף הוא הכיר את כונתו וקרא עליו הבשר עודנו בין שניהם, אלמא שאף של בין השנים נקרא בשר כל שלא שהה כשיעור חמש שעות שהוא שיעור עכול. ולמדנו מכל מקום שכל בשר במשמע אחר שנאמרה סתם.

ומה שאמרו למטה (ק"ה). בענין נטילה מים ראשונים מצוה אחרונים חובה אמצעיים רשות, ואמרו ע"ז לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל, כלומר שאין הנטילה שבו אלא לנקיות, אבל בין תבשיל לגבינה חובה, ר"ל בין תבשיל של בשר לגבינה, ופירושו בין בשר לגבינה אלא דנקט תבשיל שרוב בשר בתבשיל הוא נאכל, ומדאקדמיה לתבשיל מקמי גבינה אלמא דבשר ואח"כ גבינה מותר בנטילה, ר"ל נטילה שאחר קנוח לאו דוקא דתבשיל דודאי גבינה קדמה, אלא שלא דקדק בלשון, שלא בא ללמד דין קדימה שסומך הוא על דברי רב חסדא, אלא ללמד דין נטילה אם רשות אם חובה, ופירושו בין תבשיל שבא לאכלו עתה לגבינה כמעקרא, שאם לא כן היה לו לבעל התלמוד להקשות ממנה לרב חסדא או מדברי רב חסדא לזה, אלא שבודאי על בשר שאחר גבינה נאמרה כאותם השמועות שהזכרנו אלא שקצר בדברים מצד שסומך היה על מה שהוזכר שהרי אף במה שאמר (שם) אכל גבינה מותר לאכול בשר, לא הזכיר דוקא ע"י קנוח וביום, ועוד נטילה בלילה, מפני שסומך על מה שהוזכר, ומ"מ מה שאמר אכל בשר אסור לאכול גבינה, ככל גבינה ובכל צד נאסר, שאם לא כן הואיל ועדיין לא נזכר דין זה לא היה לו מקום לסתום אלא לפרש.

השנים אינו סר בקינוח הפה ואינו מתעכל בפחות מכן, ובשר של בין השנים בשר הוא, כדכתיב הבשר עודנו בין שניהם. וזהו דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה, רוצה לומר אסור לאכול גבינה, עד סעודה אחרת. וכמר עוקבא דאמר אנא בהאי סעודתא לא אכילנא, גבינה אחר בשר, ובסעודתא אחרינא אכילנא. וכתב בעל העיטור ז"ל שאם חושש בבשר שבין שניו, אפילו שהה כדי סעודה אחרת, צריך להוציאה. [ספר השולחן הלב' סעודה שער עשירי].

ואחר שום בשר אפילו אחר עוף לא יאכל גבינה או חלב עד שיששה ביניהם שיעור סעודה אחת והוא כמו שיעור ששה שעות לפי שהבשר שבין השנים אינו סר בקנוח הפה ועוד שהבשר מוציא שומן ונדבק בפה ומאריך בטעמו. ואם חושש בפיו בין השנים אפילו אחר שש שעות נראה מדברי הבעל העטור דעדין חשוב בשר ואסור לאכל גבינה או חלב והר' יהונתן ז"ל כתב דמשש שעות ואילך חשבינן ליה כמעוכל ולא חשיב בשר כלל וכן נראה דעת הרשב"א ז"ל. [ארחות חיים הלב' איסורי מאכלות סימן ע"ג].

ויש נמנעין מלאכול גבינה בסעודת מנחה של עצרת לפי שהאריכו בתפלה עד חצי היום או קרוב ומשם עד סעודת מנחה של ערב ליכא ר' שעות ויש שאין חוששין לזה כיון שהוא תאב לאכול כבר נתעכל הבשר אך כיון שעיקר שהיה בשביל בשר שבין השנים ראוי למי שאינו נמנע מהגבינה באותה סעודה לחצות שניו ולהוציא בשר קודם שיאכל גבינה. וכן נמי כתב הר"ף בשם רבו ואעפ"כ בזמן אחר אין ראוי לסמוך על חציית השנים אלא לשהות כשיעור ויש נמנעין מלאכול גבינה אחר בשר מעת לעת ולא מן אולפנא. והבעלי התוספות ז"ל כתבו שאפילו סלק השלחן ובירך לאלתר קרינן סעודה אחרת ומותר לאכל דלא פלוג רבנן בהא. כך כתב הר"ף ז"ל (דהר"י) והר"י מקורביל ז"ל כתב אכל בשר אסור לאכל גבינה היינו בלא נטילת ידים ובלא קנוח הפה אבל בנטילת ידים ובקנוח הפה מותר לאכול מיד אפילו באותה סעודה ומר עוקבא שהיה ממתינ עד סעודה אחת חומרא בעלמא הוא קא עביד. מיהו נהגו העולם כפר"ש שפי' גבינה אחר בשר אסור לאכל אפילו בקנוח הפה והדחה עד שהיית סעודה אחרת ואז מותר בלא קנוח והדחה ובלבד שלא יהא בשר בין שניו. [ארחות חיים הלב' איסורי מאכלות סימן ע"ג].

שיעור סעודה אחרת ששה שעות כאשר כתבנו. וכן דעת הרי"א ז"ל והר"ם במז"ל והרשב"א ז"ל וכן נראה מפר"ש ז"ל וביאר עוד שאפילו שהה כדי סעודה אחת צריך לנקר השנים שלא יהא שום בשר בין שניו אבל באותה סעודה אפילו לא יהיה בשר בין שניו אסור לפי שהבשר ממציא טעם לחלוחית ומושך בפה זמן ארוך עכ"ל. והרב (ר' זרחיה הלוי) ז"ל כתב שאוכלין גבינה אחר בשר בנטילת ידים ובקנוח הפה אפילו בלילה וביום בקנוח הפה בלבד ואפילו אחר אכילת בשר בהמה וחיה. ואם אכל גבינה ורוצה לאכל בשר בהמה וחיה בלילה צריך נטילת ידים אבל קנוח פה אינו

בשר רק כעין טיגון בשומן מותר לאכול גבינה אח"כ בקינוח הפה והדחת ידיו דאינו נדבק מר"ף.

אכל גבינה ורוצה לאכול בשר יטול ידיו שמא נדבק שמנונית ויקנח פיו בפת או בשאר דברים בר מן קמח תמרי וירקי וידיח פיו במים דבעי קינוח והדחה כך פי' רש"י ור"ח גבי ושוין ב"ש וב"ה שמקנח וכ"ש שמדיח [שם]. ור"י היה נוהג לשרות הפת ביין או במים ואוכל במקום קינוח והדחה בפה. וריב"א היה מקנח בפת לבדו ומדיחו לבדו שהיה עושה הדחה לידיו ולפיו שהיה כולע מים ומכניס אצבעו לתוך פיו ומדיחו. [איסור והיתר לרבינו ירוחם אות ל"ט].

אכל בשר בהמה אסור לאכל גבינה או חלב אחריו ואפי' שיטול ידיו ויקנח הפה עד שיששה בין אכילת הבשר והגבינה כדי סעודה אחרת שהוא לכל הפחות שש שעות. פי' ואם באותו עת ימצא בשר בין שניו יקנחם יפה. אבל אכל גבינה תחלה מותר לאכל בשר באותה סעודה עצמה, ובלבד שיטול ידיו ויקנח הפה בין הגבינה והבשר, וכיון שרואה שאין שום דבר מהגבינה בידים מותר לאכל בלא נטילת ידים, פי' וה"ה בלילה אם יש לו נר יפה כך פשוט. ועוד מובח ומי שאכל בשר ורוצה לאכל גבינה אפילו אחר סעודת אחרת צריך להסיר הבשר שבין השנים דלא הוי כמעוכל. ור"ת כתב בשם בה"ג דאכל בשר אסור לאכל גבינה בלא נטילה וקנוח, ובנטילה וקנוח שרי אפילו באותה סעודה אם לא ירצה להחמיר על עצמו, וגבינה ואחר כך בשר מותר אפי' בלא נטילה וקנוח, וכל הפוסקי' הסכימו כמו שכתבתי ראשונה וכן הרי"ף. קנוח הפה הוא בפת או בכל דבר חוץ מהקמחי' והתמרים והירקות שהן רכין. וצריך ג"כ הדחה עם מים או יין כך פשוט בחולין, וטוב שישרה הפת במי' או ביין ויקנח וידיח בבת א' וכן ראיתי לרבותי נוהגי'. וי"מ שדי בקנוח או בהדחה, וראשון נר' עקר וכן פרש"י. דבש שהיה בבלי של בשר מותר לאכלו עם גבינה ואפי' היה הדבש רותח לפי שהוא נותן טעם בר נותן טעם. וכתב רבי אליה קדרה חולבת שאינה בת יומא ובשלו בה בשר, אותו תבשיל מותר, והקדרה אסור' לבשל בה אותו היום בשר לכתחילה ולמחר מבשל בה בשר בדיעבד, אבל חלב אסור אפילו בדיעבד שהרי בת יומא היא אצל חלב וכבר נעשית מתוקנת לבשר ואם בשל בה במזיד מותר כי בישול איסור דרבנן הוא ובדיעבד שרי. וכת' רבי' יחיאל מחבת חולבת על האור ומים חמים בתוכה ונפלו מהמים לתוך קדרת הבשר דבטלין הן ברוב דהתר שנפל להתר לא בעי ס' ע"כ. ותבשיל שנתבשל בקדרת בשר מותר לאכל גבינה אחריו אפילו בלא קנוח דאין כאן חשש לבשר של בין השיני'. ואם אינה בת יומא מותר לאכל אותו תבשיל עם גבינה ע"כ. [רבינו ירוחם נפ"ו אות כ"ח].

מי שאכל בשר בהמה בתחלה, לא יאכל אחריו גבינה או חלב, עד שיששה ביניהן כדי שיעבור סעודה אחרת. ופירש הרב רבינו משה בר מימון ז"ל, שהוא כמו שש שעות. ותוך זמן זה לא יועיל קנוח הפה ונטילת ידים, לפי שהבשר שבין